

Fonzo és Canneloro bűbáj révén jönnek a világra, a királynő azonban, vagyis Fonzo anyja irigykedni kezd Canneloróra, és betöri a fiú fejét. Canneloro elszökik tőlük, király lesz belőle, és óriási veszélybe sodorja magát, de egy csermely, továbbá egy mirtusz jóvoltából Fonzo tudomást szerez szerencsétlen sorsáról, és kiszabadítja őt.

Paola szépséges meséjének hallatán tátva maradt a jelenlevők szája, és ki-ki levonta a következtetést, miszerint az alázatos ember olyan, mint a labda, mely annál nagyobb pattan, minél többször ütik a földhöz, s bakkecskéhez illőn a szarvát is annál inkább feni, minél messziből jelöli ki rajtját. De Tadeusz intett Girolamának, hogy folytassa a sort, amaz pedig nem sokat váratott magára, hanem a nyelvével meggörgette szájában a szavakat: „A barátság erejénél, mely fáradságot, veszélyt egyaránt mellőzni szokott, midőn egy barát hasznát szolgálja, nincsen nagyobb: mert javaink szalmaszálat, tisztességünk cefetkét sem érnek, de még a szárított fügének is több az ázsiója, mint az életünknek, lévén egy jóbarát javára megválni tőlük készek vagyunk; a dajkamesékből legalábbis ez zubog reánk, melyeknek egyik változatát még szegény Semmonella nagyanyám, Isten nyugosztolja, hagyta rám, s ezt fogom veletek is megosztani, ha némi figyelmet szentelni hajlandóak vagytok, és megnyújtva fületeket a szátokat befogjátok.“

Élt egyszer egy király Hosszú Korozsma1 országban, név szerint lannone, aki nagyon vágyakozott gyermekek után, ennek okáért folyvást kérte az isteneket, hogy dagasszák már föl asszonya hasát, s hogy megsürgesse az örömteli esemény eljövételét, jótékonykodott a zarándokokkal, még a cseresznyéit sem sajnálta tőlük, de mikor látta, hogy a dolgok mód felett ellagymatagulnak, továbbá, hogy odavész a rügyfakadás reménye, eltorlaszolta a palota kapuját, és nyílesöt zúdított minden arra vetődőre.

Mikor azonban egy öreg bölcs az említett országot járta, és nem volt tudomása, hogy a király változtatott természetén, vagy tán mégis tudta, és csak gyógyírt akart keríteni bajára, nos, elég az hozzája, hogy ez a tudós felkereste lannonét, és bebocsátást kért tőle éjszakára. De amaz összeráncolta szemöldökét, villámokat szórt tekintete, és így szólt:

– Ha e csonkon kívül más gyertyád nincsen, megágyazhatsz magadnak a sötétben. Régen volt, igaz se volt, hogy Berta font2! Kinyílt már a macskakölykök csipája, s engem sem az anyám takargat be éjszakára.

És midőn az öreg bölcs érdeklődni kezdett a változás okai felől, a király így felelt:

– Minthogy hajtott a gyermek utáni vágyam, mindenemet odadobtam azok elé, akik felbukkantak a palotámban; végül, mikoron láttam, hogy csak a szerecsen mosdatom, mostam inkább a magam kezeit, s felszedtem a horgonyt.

– Hát, ha csak ennyi az oka – mondta erre a bölcs öreg – maradj veszteg, mert kerüljön bár mindkét fülembe, gondoskodom róla, hogy menten teherbe ejtsem az asszonyodat.

– Ha valóban megteszed – válaszolta a király – szavamat rá, hogy a fél királyságom a tiéd.

Amaz meg így szólt:

– Akkor most hegyezd jól a füled, ha valóban akarod, hogy célba éj. Tépesd ki egy tengeri szörnynek szívet, s főzessed meg egy szűzleánnyal, aki, midőn csak megéri a serpenyőből kiáramló szagot, maga is mindjárt pocakot ereszt, majd mikoron megfőtt a szív, amannak rendje és módja szerint, etesd meg a királynővel, s meglásd, mindjárt olyan várandós lesz, hogy egyből a kilencedik hónapnál kezdi.

– De hogyan válik mindez valóra? – kérdezte a király – Mert, hogy őszinte legyek, nem keltetted életre a hitemet.

– Ezen ne csodálkozz! – felelte az öreg – Ha azonban ismernéd a mesét, amelyben Junó a réteken bolyongva egy virágra lép, és hasat növesztve mindjárt meg is ial3, nem értetlenkednél ennyit.

– Hát, ha így fest a dolog – folytatta a király – akkor nincs hátra más, mint megtalálni szívet a szörnynek. Végteére is, semmim sincsen, amit rajtaveszítsek.

Imígyen száz halász, kiket a tengerre küldtek, szigonyokkal, vonóhálókkal, varsákkal, zsingekkel és sodronyokkal szépen felszerelkeztek, s addig-addig bóklásztak a nyílt vízen, addig köröztek, eveztek, míg ki nem fogták a kumaszt, s a kivágott szívet a királyhoz vitték, aki egy szépséges udvarhölgyre bízta a szervnek megfőzését. Amaz pedig bezárkózott egy szobába, és alighogy tűzre rakta, az első gőzillanástól vastagodni kezdett a pocakja, de nem csak az ő állapota változott, hanem vele együtt vemhesedtek meg a bútorok, néhány nap elteltével pedig meg is ellett mindenik, a nagyágy kiságyikót fialt, a páncélszekrény páncéldobozocskát, a székek mellett sámlicskák sirtak fel, az asztal mellett asztalocskák, de még az éjjeli is ellett egy bilikét, ráadásul olyan gyönyörű mintázatokkal, hogy az embernek gusztusa támadt rögvest megzabálni.

Ámde ennél sokkal fontosabb, hogy a királynő még szájába se vette a feltálat szívet, a vékonyája máris duzzadni kezdett, négy nap múltán pedig, az udvarhölgygel karöltve, egy-egy szép kis lurkónak adtak életet, akik olyannyira hasonlítottak egymásra, hogy megkülönböztetni aligha lehetett volna őket.

A két fiú azután együtt nevelkedett, és akkora szeretet hurkolta egybe a létüket, hogy fél szusszanatra se bírtak egymástól megválni, a királynő azonban, látván a mélységes ragaszkodást, irigykedni kezdett, amiért egyszem ivadéka egy szolgáló gyermeke iránt nagyobb érdeklődést mutat, és egyre csak azon járatta az eszét, hogyan tudná ezt a szemébe fúródott szálkát egyszer s mindenkorra elpaterolni.

Történt aztán egy napon, mikor a herceg a pajtásával együtt vadászatra készült, és a szobájába visszavonulva begyújtatott a kandallóba, lévén golyóbis-öntéshez akart ólmot hevíteni, hogy megfeledezett valami fontos összetevőről, így maga ment azt előkeríteni. A királynő, aki időközben arrafelé vetődött, hogy megnézzze, mivel foglalataskodik a gyermeke, nem találván ott mást, csak Cannelorót, az udvarhölgy fiának ugyanis ez volt a neve, gondolt egy nagyot, s hogy útjából az akadályt eltávolítsa végre, megragadott egy lángoló golyóbismintát, majd az ifjú arcába sújtott véle, akinek, jóllehet a sérülése nem lett halálos, mert kitért az ütés elől, csúnány felszakadt a szemöldöke, csakhogy a királynőnek ez nem volt elég, hanem egy újabb támadásba lendült volna épp, amikor belépett Fonzo, a fia, ő pedig a hogyléte felől érdeklődve, és gondoskodást színelve, továbbá négy bárgyú ölelést követően gyorsan kilibbent a szobából.

Canneloro azonban, hogy Fonzo figyelmét elterelje, homlokába fésülte bozontjának elülső felét, s bár a perzselő fájdalom majdnem szétvetette, mindvégig rezzenéstelenül állta a sarat, majd midőn egy ganajtűróhoz illőn a golyóbis-gyártást bevégezte, engedélyt kért a hercegtől, hogy eltávozhasson.

Fonzo, akita a váratlan döntés szerfölött meglepett, tudakolni kezdte a távozás okát.

Canneloro pedig imígyen szólt:

– Ne faggass engem, Fonzóm, egyetlenem! Érd be annyival, hogy az ég akarata kényszerít indulásra, miként ő csak a tudója annak

is, hogy megválvá tőled, ki szívem vagy szívem helyén, lelkem adj-király-katonát játszik a mellkasommal, szellemem testem lucskoját pacskolja evező gyanánt, vérem pedig, mint hitszegő bandita, elhagyja ereimet. De mert másként nem tehetek, vigyázz magadra, és őrizd meg emlékeket!

Avval megölelték egymást nagy nekibúsulásban, Canneloro pedig visszavonult a szobájába, ahol megfogott egy páncélt és egy kardot, melyet, midőn a szörny szíve kifőtt, ugyancsak egy régi fegyver fiallt, majd állig vértben az istállóba ment, felnyergelt egy lovat, hanem mikor lábát már a kengyelbe dugta volna, Fonzo utolérte, és sírva kérte, hogy ha már úgys el kell mennie, legalább szeretetének zálogát hagyja maga után, ami a sajjó hiányt talán csökkentheti.

E szavak hallatán Canneloro megmarkolta törét, és a földbe szúrva egy szépséges csermelyt fakasztott fel, majd a következőket intézte a herceghez:

– Ez a legtisztább emlék, amit hagyhatok néked, mert a bugyborgásából egyszersmind életemnek folyását is tudni fogod: ha tisztán csordogál, úgy a körülményeim is hasonlóképpen tiszták és nyugodtak, ha zavarosnak látod, abból tudni fogod, hogy bajban vagyok, ha pedig végleg kiszáradna, ámbár mentsen tőle az ég, számolj vele, hogy életem mécsésében fogytán az olaj, és átalálpom csakhamar a természet határvonalát.

Ezeket mondotta, s avval kardját is megragadta, majd akkora suhintást mért a földre, hogy egy mirtuszág sarjadt ki belőle, ő pedig így szólt:

– Amikor zöldben pompázik, magam is zöld vagyok, mint a tavaszi fokhagyma, ha kókadózni látod, tudd, hogy szerencsekerekem sem éppen a maga irányába forog, ha pedig elfonnyad, megüzenheted a te Canneloródnak, hogy béke reá, meg az ő cipőjének poraira.

Majd újból megölelték egymást, Canneloro pedig felkerekedett, és hosszas vándorlás után, továbbá megannyi kalandot követően, melyeknek elmondásával csak rabolnám az időnket, ám hogy néhányat közülük mégis megemlítek, perpatvarkodott kocsissal, széjjelvert fogadókat, lemészárolt pár vámszedőt, veszélybe sodorták ballépései, haramiák miatt hasmenés gyötörte, nos, mindezek után elérkezett Hosszú Pajzs országába, ahol akkortájt épp egy szépséges lovagjáték zajlott, a győztesnek pedig odaigérték a királylány kezét. Canneloro nem sokat teketóriázott, hanem felvonult ő is, bemutatkozott, s olyan vitézül viselkedett, hogy széjjel hányta az összes lovagot, akik hírnévre vágyva hetedhét országból sereglettek oda, válaszképpen pedig nőül adák hozzá Feniziát, a király leányát, és hatalmas ünnepség kíséretében megülték a lagzit. Néhány hónapig szent békességben éldegélt, ám kisvártatva annyira sóvárogni kezdett a vadászat után, hogy búskomorságba esett, s midőn a királynak szót ejtett róla, amaz a következőket mondta neki:

– Ohó, a lábad elé nézzél, drága vöm! Nehogy szemed fényét veszesse az ördög! Légy résen! Mi több, meressed tágra a szemed, mert ezekben az erdőkben egy sátánfajzat bököttör ólálkodik, ki naponta ábrázatot váltva hol farkasnak, hol meg oroszlánnak, hol szarvasnak, netán szárnak, egyszóval mikor milyen fenevadnak adja ki magát, és nyomorult áldozatait ezernyi fondorlattal ragadja el, akik egy barlangban, végül pedig az ő gyomrában végzik életüket. Ennek okáért, ammondó vagyok, drága gyermekem, ne kackiáskodj a veszéllyel, mert az egészségeddel együtt könnyen otthagyhatsz a fogadat is.

De Canneloro, aki a félelmet anyjának hasában hagyta, nem hallgatott az apósa tanácsára, s midőn a Nap sugarainak egértövisseprűje az Éj pókhálóját kezdte pucolni, elindult vadászni. Ám alighogy egy erdőbe érkezett, ahol a lombsátrak alatt meghúzódó árnyak összesereglettek, és monopóliumot szervezve maguk köré, a Napnak hadat üzentek, a bököttör, aki már ott leselkedett reá, kecses szarvastehénné változtatta magát, Canneloro pedig, amint észrevette, mindjárt üldözni is kezdte, amaz viszont addig húzgálta előtte a mézesmadzagot, addig futtatta árkon-bokron át, míg végül bekényszerítette az erdő szívébe, majd annyi esőt s havat zúdított reá, hogy a fiú méltán azt hihette, ég a földdel helyet cserélt. Canneloro viszont, lévén a bököttör barlangjánál kötött ki, menedék reményében bevette magát, fogta a gallyakat, amit odabenn talált, s elgémberedett ujjakkal előkotorta zsebeiből a csiholó vasát, majd hatalmas tüzet rakott.

S miközben ruháit szárítgatva maga is melegedett, a barlang bejáratánál megjelent a szarvas, mondván:

– Lovag uram, hadd jöhessenek beljebb melegedni én is, majd' szétvet az isten hidege.

Canneloro, udvarias fiatalember lévén, így felelt:

– Jer be, jer közelebb, hozott az isten!

– Jönnék én – mondta erre a szarvas – de attól tartok, még a véretem veszed.

– Ettől ne tarts! – válaszolta Canneloro – Szavamat rá, hogy nem fogom.

– Ha azt akarod, hogy bemenjek – folytatta a szarvas – kösd meg a kopókat, nehogy nekem rontsanak, s kötözd meg a lovad, nehogy a patájával kezdje az ismerkedést.

Canneloro erre megkötözte a kutyákat, s megbéklyózta a lovat is.

Ám a szarvasnak ez sem volt elég:

– Így már más, így most már nyugodtabb vagyok. Már csak a kardodat kéne megkötözni, különben, a nagyapám emlékére esküszöm, idekinn maradok.

És Canneloro, lévén kedve szottyant elparoláztatni a szarvassal, magához hurkolta kardját, mint parasztok szokták, midőn a városba lépve poroszlókat látnak⁴.

A bököttör azonban, alighogy Canneloro védtelenné vált, mindjárt alakot váltott, a fiúra vetette magát, és betaszajtotta egy mélységes gödörbe, mely a barlang végiben tátongott, azzal a szándékkal, hogy majd szépen megeszi.

Mindeközben Fonzo, aki barátjának állapotát követve, naponta kétszer is fölkereste a mirtuszt meg a kutat, most, midőn egyiket kókadózva, másikat zavarosnak látta, azonnal kikövetkeztette, hogy a pajtása bajban van, ennek okáért fölnyergelte lovát, fogott két varázkutyát, ő maga pedig tetőtől-talpig páncélba öltözött, és anélkül, hogy apjától vagy anyjától engedélyt kért volna a távozásra, nekiveselkedett a nagyvilágnak, majd midőn egyik végétől a másikig, s másiktól az egyik végéig szintúgy bejárta, megérkezett Hosszú Pajzs országába.

Ám Canneloro vélt halála okán a várost gyászba borulva találta, s jószerivel átal se lépte a palota küszöbét, borraalóért hadonászva futott is mindjárt Feniziához boldog-boldogtalan, lévén Cannelorónak hitték a jövevényt, a hercegnő pedig lecsörtetett a lépcsőn, Fonzo nyakába borult, mondván:

– Drága férjem, édes szívem, hol járkáltál, hol bókásztaál ennyi ideig?

E szavak hallatán Fonzo azonnal kiokumálta, hogy Canneloro megfordult az említett országban, mi több, már odébb is állhatott, ennek okáért úgy határozott, figyelmesen végigköveti a történéseket, hátha a hercegnő szavaiból arra is fény derül, merre tarthatott barátja, és főként meddig nyújtózkodhat még amannak élete. És amikor meghallotta, hogy az átkozott vadászat sortorta bajba, kiváltképpen, ha a bököttör megtalálta, aki az embereket, ugyebár, kíméletlenül zabálja fel, azonnal rájött, merre vergődik barátja, és közönyt színlelve bevárta az éjszakát, majd nyugovóra tért.

Ám az ágyban újabb színlelésre vetemedett, s mint aki fogadalmat tett Dianának⁵, hogy azon az éjen nem érinti meg asszonyát, előkapta kardját, jelzőkaróként maguk közé szúrta, ő pedig tükön lapítva várta, hogy a Nap megetesse végre rotyantó piruláit az

éggel, s kipurgálja belőle az árnyakat, majd midőn eljött a reggel, hanyatt-homlok mászott ki az ágyból, és sem Fenizia könyörgései, sem pedig a király parancsai nem állíthatták meg, hogy neki ne vágjon egy újabb vadászatnak. Azzal nyeregbe pattant, s varázskutyáival együtt behatolt a sűrű rengetegbe, ahol ugyanazokat a kalandokat szenvedte el, akárcsak Canneloro, majd a barlangba érve megpillantotta barátja fegyverzetét, továbbá a megkötözött kopót meg a lovat, és mindjárt tudta, hogy jó helyen keresgél. Mikor pedig a szarvas őt is arra kérte, kötözze meg kardját, a varázskutyákat és a paripát, Fonzo felpiszkálta az ebeket, a szarvasra uszította őket, azok pedig miszlikbe aprították egyetlen szempillantás alatt. Fonzo azonban újabb jel után kutatva a barlangban maradt, s kisvártatva meg is hallotta a gödör fenekéről jövő sirámokat, felemelte hát a követ, kihúzta Cannelorót meg a többieket, akiket a bökötör szintúgy a föld alá temetve hízlalगतott. Avval nagy boldogan megölelték egymást, majd hazatértek a palotába, Fenizia pedig, látván a két hasonmást, sehogyse tudott rájönni, kettejük közül melyik a párja, de végül megemelte Canneloro kalapját, megmutráta sebhelyét a homlokán, és a karjaiba omlott. Fonzo még egy hónapig az országban mulatgatott, ám kisvártatva előtört rajta a vágy a saját fészke után, Canneloról meg csak annyit, hogy levelet írt az édesanyjának, arra kérve, vegye ki részét az ő fiának hőstetteiből, amit az asszony be is teljesített, és attól a pillanattól kezdve sem kutyáról, sem vadászatról nem akart hallani, mert eszében tartotta a mondást, miszerint:

– Keserű az az üdv, amit a bűneink árából veszünk.

Király Kinga Júlia fordítása

jegyzetek

1 Az olasz eredetiben Longa Pergolának hívják a mesebeli országot. A pergola jelenthet lugast, címerpajzsot, pólyát. Mivel a történet kiindulópontja a meddőség, a magyar változatban az első ország neve a gyermekáldáshoz kötődődik (korozsma=keresztelőre kapott ajándékruha), a második ország neve pedig a férfierőt szimbolizálja.

2 A Non é più il tempo, che Berta filava egy korabeli híres canzonéra tett utalás, amely később közmondássá vált. A történet szerint a montagnanai asszony, Berta, minden kezébe kerülő lenszálat összefont, és elvitte Padova piacára, de mert senki nem akarta jó áron megvenni tőle, úgy döntött, hogy elajándékozza IV. Henrik német-római császár feleségének, akit szintén Bertának hívtak. A császárnő az adomány fejében akkora telket parcelláztatott ki a gazdaasszonynak, amekkorát a letekert gombolyag közrezárt, s a parasztasszony nem csak gazdaggá vált, hanem tőle származtathatóak a híres padovai nemesek, a Montagnanák. Az eset után több asszony is megpróbálkozott a trükkkel, de a császárnő, azon kívül, hogy nagyra értékelte fáradozásait, nem állt kötélnek, mondván, hogy az áldását egyedül Berta érdemelte ki.

3 Utalás Ovidius Római naptárának Ötödik énekére.

4 A 16. századi nápolyi fegyverviselési rendeletek előírták, hogy a parasztok minden fegyvernek minősülő eszközt hatástalanítsanak (De armis 1573. május 18.), ha a városba mennek.

5 A Diana-kultusz, aki a római hitvilágban az éjszaka és az önmegtartóztatás istennője volt, tovább él a mediterrán térségben, egyrészt a humanista kutatásoknak köszönhetően, másfelől azonban gyakori szereplője az ünnepi játékoknak és felvonulásoknak is.

Kategória: vers, próza

Denumire autor: Giambattista Basile

Látó Szépirodalmi Folyóirat